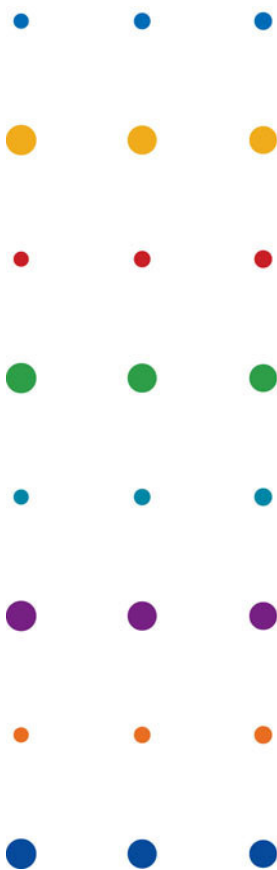

Inventarisatie strategieën thema's deelprogramma N&H

Agendering en uitwerking in
provinciale, gemeentelijke en
waterbeheerplannen

Tussenrapportage

Ministerie van Infrastructuur en Milieu
Deelprogramma Nieuwbouw en Herstructurering
april 2011

Inventarisatie strategieën thema's deelprogramma N&H Agendering en uitwerking in provinciale, gemeentelijke en waterbeheerplannen

Tussenrapportage

dossier : BA3209-101-100

Ministerie van Infrastructuur en Milieu
Deelprogramma Nieuwbouw en Herstructurering
april 2011

INHOUD	BLAD	
1	INLEIDING	2
1.1	Aanleiding	2
1.2	Doel	3
1.3	Aanpak	3
2	AGENDEREN EN FORMULEREN VAN STRATEGIEËN	4
2.1	Inleiding	4
2.2	Agendering van thema's	4
2.3	Formulering van strategieën	4
3	PROVINCIALE PLANNEN	5
3.1	Inleiding	5
3.2	Achtergrondsheets	5
3.3	Agendering thema's N&H	6
3.4	Uitwerking thema's N&H en formulering van strategieën	7
3.5	Conclusies	11
		11
4	GEMEENTELIJKE STRUCTUURVISIES	12
4.1	Achtergrondsheets	12
4.2	Uitwerking thema's N&H en formulering van strategieën	12
4.3	Conclusies	13
5	WATERBEHEERSPLANNEN	14
5.1	Achtergrondsheets	14
5.2	Uitwerking thema's N&H en formulering van strategieën	14
5.3	Conclusie	14
6	COLOFON	15
BIJLAGE 1	PLANNEN TEN BEHOEVE VAN DE LANDSBREDE QUICKSCAN	
BIJLAGE 2	VERDIEPENDE ANALYSE PROVINCIE NOORD-HOLLAND	
BIJLAGE 3	INVENTARISATIE VAN STRATEGIEËN	

1 INLEIDING

1.1 Aanleiding

De opgave van het deelprogramma Nieuwbouw en Herstructurering (N&H) is na te gaan hoe sturing kan worden gegeven aan een duurzame en toekomstbestendige stedelijke (her)ontwikkeling, rekening houdend met de eigenschappen van het watersysteem, de ondergrond en het klimaat. Dit vraagt om het formuleren van hierop toegesneden ruimtelijke doelen en een effectieve en samenhangende inzet van juridische, financiële, bestuurlijke en communicatieve instrumenten.

Beoogd resultaat van het deelprogramma is een nationaal beleidskader voor het duurzaam en toekomstbestendig maken van nieuwbouwlocaties en herontwikkelingen in stedelijke gebieden. Met dit beleidskader wordt aangesloten op bestaande instrumenten en beleid. De doelstellingen uit het deelprogramma Nieuwbouw en Herstructurering vloeien voort uit het rapport van de commissie Veerman uit 2008. Dit rapport biedt een aantal nieuwe inzichten in de rol van klimaatverandering bij nieuwbouw en herstructurering.

Voor wat betreft het bestaande beleid zijn de initiatieven uit het Nationaal Programma Adaptatie Ruimte en Klimaat (ARK)¹ en de afspraken uit het Nationaal Bestuursakkoord Water Actueel (NBWa) relevant.

Het voorliggende onderzoek is geïnitieerd vanuit het 2^e spoor van het deelprogramma N&H – het spoor ‘sturing’ –, dat gericht is op het vinden van manieren om de beoogde ruimtelijke inrichting te bereiken.

Het programmateam N&H wenst een onderbouwd en gestructureerd inzicht in de wijze waarop de huidige provinciale, gemeentelijke en waterschapsplannen de thema's van het deelprogramma Nieuwbouw en Herstructurering agenderen én een overzicht van de toegepaste strategieën. De te onderzoeken thema's betreffen: overstromingsrisico's, wateroverlast, kwel, verzilting, droogte, hittestress, bodemdaling en biodiversiteit.

Programma Adaptatie Ruimte en Klimaat (ARK)

Het programma is ingesteld in 2006 door de ministeries van VROM, VenW, LNV en EZ samen met de koepelorganisaties van de provincies (IPO), de gemeenten (VNG) en de waterschappen (UvW)). Voor ARK is een traject geschetst om te komen tot een klimaatbestendig Nederland. De Nationale Adaptatiestrategie is in november 2007 vastgesteld. De eerste Nationale Adaptatieagenda zal in voorjaar 2009 verschijnen. In 2015 moet klimaatadaptatie worden meegenomen bij alle afwegingsprocessen voor ruimtelijke besluiten.

Nationaal Bestuursakkoord Water Actueel (NBWa)

Het NBW van 2003 is in 2008 geactualiseerd. Bij de actualisatie zijn ook afspraken gemaakt over het gebruik van klimaatscenario's. Het NBWa is het uitgangspunt voor de uitvoering van het waterbeheer door rijk, provincies, gemeenten en waterschappen.

¹ Een belangrijke aanleiding voor het ARK-programma is de motie Lemstra van 2005. Deze motie vraagt de regering een langetermijnvisie te ontwikkelen op de toekomstige inrichting van Nederland. Volgens de motie beslaan de huidige strategische nota's op het gebied van ruimtelijke ordening, mobiliteit, energie en platteland tot nu toe een te korte tijdsperiode. Bovendien houden ruimtelijke investeringen onvoldoende rekening met de gevolgen van klimaatverandering, zoals zeespiegelstijging en hogere afvoer van rivieren.

1.2 Doel

Doel van het onderzoek is te komen tot een brede inventarisatie en samenhangende analyse van de gehanteerde strategieën in provinciale plannen, gemeentelijke structuurvisies en beheerplannen van waterschappen om daarmee het programmateam Nieuwbouw en Herstructurering een basis te bieden voor de ontwikkeling van bouwstenen voor het landelijk beleidskader.

De centrale vraag is:

Welke strategieën hebben provincies, gemeenten en waterschappen geformuleerd voor de thema's overstromingsrisico's, wateroverlast, kwel, verzilting, droogte, hittestress, bodemdaling en biodiversiteit in de stedelijke omgeving en welke conclusies kunnen daaruit getrokken worden voor de ontwikkeling van bouwstenen voor een landelijk beleidskader vanuit het deelprogramma Nieuwbouw en Herstructurering?

1.3 Aanpak

Het onderzoek is uitgevoerd op basis van een quickscan van alle provinciale plannen, alle waterbeheersplannen en een twintigtal gemeentelijke structuurvisies. Het betreft in totaal 60- 70 plannen (zie bijlage 1).

De quickscan is uitgevoerd op basis van een inventarisatiekader, waarbij in beeld is gebracht vanuit welke rol de overheden een N&H-thema oppakken (verordeningen/regels, (prestatie-) afspraken, zelf doen/gebiedsontwikkeling, subsidies, leren/onderzoek).

Op de provinciale plannen die het verst gevorderd zijn in de formulering van beleid op de thema's van het deelprogramma N&H is een verdiepende analyse uitgevoerd.

2 AGENDEREN EN FORMULEREN VAN STRATEGIEËN

2.1 Inleiding

In deze inventarisatie wordt in beeld gebracht in hoeverre de thema's van N&H in plannen worden geagendeerd en welke strategieën daarbij zijn geformuleerd. In dit hoofdstuk wordt kort ingegaan op de rol en betekenis van agendering en strategieën.

2.2 Agendering van thema's

De betekenis van agendering

De agendering van een thema kan ook al worden beschouwd als een strategie. Het thema wordt benoemd en daarmee wordt er aandacht voor gevraagd bij de lezer/gebruiker van het plan. Daarmee geeft de opsteller van het plan echter nog geen concreet antwoord op de vraag of en hoe invulling gegeven moet worden aan het thema. Daarvoor is de formulering van een strategie vereist.

Wanneer wordt een N&H thema geagendeerd?

Bij de agendering van de thema's van N&H in de plannen is het in eerste instantie de vraag of de thema's benoemd zijn in de plannen. Komt bijvoorbeeld de term '*hittestress*' voor in de plannen? Vervolgens is het de vraag of de opstellers van het plan met de term ook refereren aan het betreffende thema van N&H of dat de term hier los van staat. Illustratief hierin is het gebruik van de termen '*droogte*' en '*biodiversiteit*'. Deze worden in veel plannen gebruikt, echter veelal niet in de context van de doelstellingen van N&H (stedelijke opgaven, toekomst-/klimaatbestendigheid), maar vooral in relatie tot landbouw en natuur.

Bij agendering van de N&H-thema's is het dus van belang om te bepalen of de termen worden benoemd in relatie tot:

- stedelijke opgaven
- toekomst-/klimaatbestendigheid

2.3 Formulering van strategieën

Strategieën vormen een onderdeel van de gehele beleidsvoering van een organisatie en vormen de verbinding vormen tussen missie, visie en ambitie van een organisatie enerzijds en de concrete uitvoering anderzijds (zie figuur). Strategieën kunnen dus niet los gezien worden van een organisatie, de rol die de organisatie heeft (bestaansrecht), de context waarbinnen deze opereert, de ambities die de organisatie daarin heeft en de middelen waarover de organisatie beschikt.

Binnen deze context is een strategie het geheel van:

1. De doelstelling van een organisatie op basis van een analyse van een vraagstuk, inclusief de eigen positiebepaling daarbij;
2. De daaruit voortvloeiende keuze voor de eigen rolinvulling op basis van de eigen doelstelling, belangen en beschikbare middelen (incl. legitimiteit);
3. De daarbij passende aanpak en de in te zetten instrumenten.

3 PROVINCIALE PLANNEN

3.1 Inleiding

In dit hoofdstuk worden de hoofdlijnen van de resultaten van de inventarisatie van strategieën in provinciale plannen m.b.t. de thema's van het deelprogramma N&H geschetst. De resultaten hebben betrekking op:

- het algemene beeld van de toepassing van strategieën in provinciale plannen;
- de mate waarin de thema's uit het deelprogramma N&H geagendeerd zijn in de provinciale plannen;
- typering van de strategieën per thema.

3.2 Achtergrondschets

Sturingsfilosofie

Op het abstractieniveau van het provinciale plan verwoorden provincies veelal een sturingsfilosofie, waarin wordt beschreven hoe de provincie haar eigen positie ziet ten opzichte van de rol van haar partners (Rijk, waterschappen en gemeenten), vanuit welke algemene rollen een provincie haar beleid wil uitvoeren en welke instrumenten een provincie daarbij hanteert. Hierbij wordt in de structuurvisies uitgelegd hoe de provincie kan sturen op basis van het Wro-instrumentarium. Op dit niveau wordt geen relatie gelegd tussen een provinciale 'strategie' en de inhoudelijke thema's.

De nWRO en provinciaal belang

Op grond van de nWro kunnen provincies (alleen) sturen op zaken die zij als provinciaal belang benoemen in hun structuurvisie. De provincies die klimaatverandering adresseren hebben klimaatbestendigheid ook opgenomen als een provinciaal belang. Provincies duiden daarbij dit belang zonder er concrete uitwerking aan te geven.

Klimaatbeleid als integraal onderdeel of als op zichzelf staand onderwerp

Sommige provincies benoemen klimaatbestendigheid als uitgangspunt voor het beleid, werken het apart uit in een hoofdstuk of paragraaf en geven klimaatbestendigheid vervolgens een integrale doorwerking in de verschillende thema's van het provinciale plan (bijvoorbeeld Provincie Noord-Holland en Provincie Zuid-Holland). Andere provincies beperken de uitwerking van klimaatbestendigheid tot een op zichzelf staand onderwerp.

Uitwerking klimaatbestendigheid is analyserend en beschrijvend

Kenmerkend voor de uitwerking van klimaatbestendigheid in de provinciale plannen is dat het sterk analyserend en beschrijvend is. Oplossingsrichtingen of ideeën worden fragmentarisch geformuleerd voor de thema's van het deelprogramma Nieuwbouw en Herstructurering. Aan deze thema's worden geen provinciale rollen of instrumenten gekoppeld – dat is uiteengelegd op het abstractieniveau van het plan (zie bovenstaande tekst). Er lijkt sprake te zijn van een kloof tussen visie en ambitie en de formulering van concrete acties.

In bijlage 2 is voor de provincie Noord-Holland een analyse opgenomen van de wijze waarop klimaatbestendigheid op het niveau van het plan tot en met het niveau van het thema is uitgewerkt. Hiermee wordt inzicht gegeven in de wijze waarop strategieën terug zijn te vinden in provinciale plannen.

3.3 Agendering thema's N&H

Beeld op basis van de quickscan

Onderstaand is het beeld weergegeven dat de quickscan op basis van zoektermen heeft opgeleverd.

	NH	ZH	ZL	FL	UT	NB	FR	GR	DR	OV	GL	LB
Klimaatbest.	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Overstroming	■	■	■	■	!	■	■	■	■	■	■	■
Wateroverl.	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Kwel	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Verziltting	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	-	-
Droogte	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■	■
Hittestress	wp	wp	-	-	-	-	-	!	-	-	**	-
Bodemdaling	■	■	■	■	■	-	■	■	■	■	■	-
Biodiversiteit	■	■	■	■	■	■	-	■	■	■	**	■

■ Provincies waarin toekomstbestendigheid i.r.t klimaat duidelijk is vervat in plannen

■ Thema is opgenomen en van een uitwerking/strategie voorzien

■ Thema is opgenomen, maar niet verder uitgewerkt

** Gelders Klimaatprogramma 2008-2011 (niet in formele plannen)

Een eerste analyse van dit beeld leidt tot de volgende bevindingen:

- 6 van de 12 provincies hebben in hun plannen de toekomstbestendigheid uitgewerkt in relatie tot klimaat. Bij de overige provincies is dit niet of niet noemenswaardig uitgewerkt. Voor een deel valt dit te verklaren omdat de meeste van deze provincies beschikken over 'oudere' plannen (2006 of 2007).
- Alle provincies hebben de thema's overstromingsrisico's, wateroverlast en droogte opgenomen in hun plannen en daar nadere uitwerking aan gegeven. Dit zijn de thema's waarover afspraken zijn gemaakt in het Nationaal Bestuursakkoord Water (2003) en geactualiseerd in het NBW actueel (2008).
- De overige thema's, met uitzondering van hittestress, zijn in de meeste provincies wel benoemd in de plannen, maar slechts in een deel van de provincies nader uitgewerkt.

Nadere analyse van de agendering van de thema's vanuit doelstelling N&H

Een nadere analyse vanuit het perspectief van de doelstelling van het deelprogramma Nieuwbouw en Herstructurering leidt tot de volgende bevindingen:

- De nadruk in de provinciale plannen ligt met name op de waterthema's voor het landelijk gebied, natuur en landbouw – niet zozeer op de stedelijke/gebouwde omgeving.
- De thema's overstromingsrisico's en wateroverlast worden benoemd en nader uitgewerkt in relatie tot klimaatverandering, en beperkt in de context van de stedelijke omgeving.
- Droogte/watervoorziening, bodemdaling, verziltting, kwel en biodiversiteit worden benoemd in relatie tot klimaatverandering m.b.t. het landelijk gebied, maar niet in de context van de stedelijke omgeving.
- Hitebestendigheid wordt wel benoemd in relatie tot klimaatverandering en de stedelijke omgeving, maar wordt verder niet uitgewerkt.

De manier waarop provincies doorwerking geven aan de thema's is door de formulering van oplossingsrichtingen/ideeën én veelal het uitvoeren van onderzoek of de ontwikkeling van beleid. Op het niveau van de thema's van het deelprogramma Nieuwbouw en Herstructurering zou je dit de 'strategieën in plannen' kunnen noemen. In bijlage 3 is een overzicht van deze 'strategieën' opgenomen.

In onderstaande tabel is voor elk van de thema's nader beschreven in hoeverre deze geagendeerd zijn in de provinciale plannen, in hoeverre de relatie met klimaatverandering is gelegd en in hoeverre uitwerking is gegeven aan het thema in relatie tot de stedelijke omgeving.

<p>Overstromingsrisico's</p> <ul style="list-style-type: none"> • In alle provincies geagendeerd • Veelal gekoppeld aan klimaatverandering • In alle provincies van uitwerking voorzien • Gekoppeld aan hoogwaterbescherming, EU-richtlijn, Ruimte voor de Rivier 	<p>Verzilting en bodemdaling</p> <ul style="list-style-type: none"> • Geagendeerd in provincies laag Nederland • Beperkte koppeling aan klimaatverandering • Deels van een uitwerking voorzien • Met name gekoppeld aan landbouw. Beperkte relatie met stedelijk ontwikkelingen.
<p>Wateroverlast (+ kwel in stedelijk gebied)</p> <ul style="list-style-type: none"> • In alle provincies geagendeerd • Veelal gekoppeld aan klimaatverandering • Koppeling met klimaat zeer beperkt voor kwel • In alle provincies van uitwerking voorzien • NBW-afpraak: gekoppeld aan normering regionale wateroverlast, regionale waterbergingsgebieden 	<p>Biodiversiteit</p> <ul style="list-style-type: none"> • In alle provincies geagendeerd • Deels koppeling met klimaat • Gekoppeld aan natuur. Uitwerking zit vooral op EHS. Beperkte relatie met stedelijke ontwikkelingen
<p>Droogte/zoetwatervoorziening</p> <ul style="list-style-type: none"> • In alle provincies geagendeerd • Veelal gekoppeld aan klimaatverandering • In alle provincies van uitwerking voorzien • Veelal gekoppeld aan landbouw, natuur en drinkwatervoorziening 	<p>Hittestress</p> <ul style="list-style-type: none"> • In beperkt aantal provincies geagendeerd • Directe relatie met klimaatverandering • In 2 provinciale plannen van een uitwerking voorzien (en in klimaatprogramma Gelderland)

3.4 Uitwerking thema's N&H en formulering van strategieën

In de meeste actuele provinciale plannen wordt een relatie gelegd tussen toekomstbestendigheid en klimaatverandering. In een groot aantal van deze provincies is klimaatbestendigheid benoemd als een uitgangspunt/vertrekpunt/ hoofdbelang in de plannen (NH, ZH, UT, NB, DR, OV, GL). Daarbij kunnen de volgende kanttekeningen gemaakt worden:

- De notie dat de (mogelijke) gevolgen van klimaatverandering gevolgen kunnen hebben voor de ruimtelijke ontwikkeling op de lange termijn is, zoals blijkt uit de onderzochte plannen, alleen verwerkt in plannen van recente datum. In provinciale plannen vanaf 2009 is klimaatverandering als belangrijke trend opgenomen, waaraan veelal een provinciaal belang wordt toegekend. De plannen refereren daarbij aan het rapport van de Deltacommissie (2008).
- Vanwege de onzekerheden rondom klimaatverandering en het ontbreken van nationale kaders bestaat een belangrijk deel van de acties die benoemd zijn in de provinciale plannen uit nader onderzoek, cq. beleidsontwikkeling.

- In provinciale plannen van vóór 2009 wordt nauwelijks gerefereerd aan de thema's van het deelprogramma Nieuwbouw en Herstructurering (tenminste, niet in het licht van de lange termijn onzekerheden als gevolg van verstedelijking en mogelijke klimaatverandering).
- In gemeentelijke structuurvisies en waterbeheersplannen van de waterschappen wordt ook nauwelijks gerefereerd aan de thema's van het deelprogramma Nieuwbouw en Herstructurering. De gemeentelijke structuurvisies verwijzen naar de eerste generatie waterplannen (van vóór 2008), waarin de conclusies van de Deltacommissie nog niet opgenomen zijn.
- De landelijke afspraken in het kader van het NBW blijken een belangrijke stok achter de deur om bepaalde thema's (lees: wateroverlast en droogte) op te nemen in de plannen. Deze thema's zijn, met een verwijzing naar het NBW, terug te vinden in alle provinciale plannen.

Klimaatverandering/toekomstbestendigheid is in de betreffende provinciale plannen in verschillende gradaties uitgewerkt:

1. Klimaatverandering als extra argument voor de maatregelen die al langer op de rol staan, o.a. in kader NBW;
2. Klimaatverandering als onderwerp waar nader onderzoek voor nodig is om de effecten en bijbehorende maatregelen te kunnen bepalen;
3. Klimaatverandering als gegeven, waarvoor maatregelen strategieën zijn geformuleerd.

Het aantal provincies met concrete strategieën (met een samenhangende aanpak) voor de stedelijke omgeving op het vlak van de thema's van het deelprogramma N&H formuleert is beperkt. Deze strategieën beperken zich bovendien veelal tot de thema's van uit het Nationaal Bestuursakkoord (Actueel), waaronder overstromingsrisico's, wateroverlast en droogte. De nadruk ligt bij de meeste provincies op het verrichten van nader onderzoek en de uitvoering van pilots.

Voorbeelden van de wijze waarop provincies toekomst/klimaatbestendigheid oppakken

<p>Friesland (gedateerd streekplan, recent waterplan)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Klimaatverandering als onderdeel van NBW-afspraken. Verder niet echt aan de orde.
<p>Groningen (omgevingsplan)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Onderzoek naar de gevolgen van klimaatverandering. "Op (middel)lange termijn kan de klimaatwijziging grote gevolgen hebben voor onze provincie. Voor de kortere termijn (tot 2015) zien we geen noodzaak voor ingrijpende aanpassingen en doen we vooral onderzoek op verschillende terreinen om ons goed op de klimaatverandering voor te kunnen bereiden."
<p>Noord-Holland (structuurvisie en waterplan)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Klimaatbestendigheid is één van de drie hoofdbelangen (naast duurzaam ruimtegebruik en ruimtelijke kwaliteit) • Een afwegingsfactor in de RO, via watertoets en adviescommissie ruimtelijke ontwikkeling • Onderzoek met rijk naar aanscherping veiligheidsnormen o.b.v. impact klimaat • Bij ontwikkeling van functiefaciliteringskaarten wordt rekening gehouden met klimaatverandering • Inspelen op klimaatverandering (leidt tot toename aantal warme, tropische en zomerse dagen) door naast veiliger, de kust aantrekkelijker te maken door investering in zandige versterking • Onderzoeken hoe watersysteem veerkrachtiger te maken, o.a. in relatie tot klimaatverandering
<p>Utrecht (gedateerd omgevingsplan, recent waterplan)</p> <ul style="list-style-type: none"> • Initiërende rol voor de provincie wanneer het gaat om doorwerking van klimaatverandering in economie, veiligheid, leefklimaat en ecologie. • Ontwikkeling van een klimaatatlas, zowel in IPO-verband als door de provincie zelf – teneinde de ruimtelijke

gevolgen van klimaatverandering te kunnen bepalen. Dit vormt onderlegger voor klimaatbestendige structuurvisies en plannen.

- Provinciaal programma 'Klimaat op orde' richt zich op genereren van kennis over gevolgen klimaatverandering en op stimuleren initiatieven m.b.t. adaptatie.

Onderstaand is per thema van het deelprogramma N&H een korte beschrijving gegeven van de wijze waarop hieraan in de provinciale plannen nadere uitwerking is gegeven. In bijlage 2 is voor de provincie Noord-Holland een uitvoeriger analyse opgenomen van de relatie tussen provinciale ambities, strategieën en maatregelen. In bijlage 3 is een uitgebreid overzicht van verschillende provinciale strategieën/maatregelen opgenomen.

Overstromingsrisico's

1. De provincies geven overwegend invulling aan de 1^e laag van meerlaagsveiligheid (preventie). De provincies geven daar invulling aan door middel van o.a.:

- provinciale verordeningen, waarin de normering van de keringen en de overstromingskansen zijn vastgelegd en waarmee waterbergingsgebieden (en reserveringsgebieden) worden beschermd.
- Implementatie van de EU-richtlijn overstromingsrisico's

2. Een bredere aanpak van de overstromingsrisico's, door ook invulling te geven aan de 2^e laag (ruimtelijke inrichting binnendijs) en 3^e laag (calamiteitenbestrijding) van meerlaagsveiligheid, wordt slechts in de plannen van enkele provincies aangetroffen:

- Professionalisering risicocommunicatie en calamiteitenorganisatie in kader meerlaagsveiligheid (provincie Noord-Holland) – 3^e laag
- Benadering waterveiligheid als integraal ruimtelijk vraagstuk (provincies Utrecht, Overijssel, Friesland)). O.a. aangepast bouwen in de gebieden binnen dijkeringen, evacuatieroutes op te nemen als randvoorwaarde en het opstellen van een overstromingsrisicoparagraaf bij nieuwe ontwikkelingen – 2^e en 3^e laag.

3. De provincie Zuid-Holland heeft specifiek voor buitendijkse gebieden een beleidskader buitendijks bouwen ontwikkeld.

Wateroverlast

1. Alle provincies geven uitvoering aan de afspraken die in het Nationaal Bestuursakkoord Water rond dit onderwerp zijn gemaakt:

- Via verordening: normen regionale wateroverlast
- Hanteren strategie vasthouden, bergen, afvoeren

2. Een aantal provincies heeft daarnaast een aantal aanvullende concepten/strategieën ontwikkeld:

- Groenblauwe dooradering, verbinding stad en land, koppeling bestrijding wateroverlast en verdroging/watertekorten (provincie Noord-Brabant)
- Ontwikkeling van een brede coalitie van gemeenten en bouwers bij het ontwikkelen en uitvoeren van de aanpak van hitte- en wateroverlast in de stad en het delen van kennis en ervaring a.d.h.v. pilotprojecten (provincie Gelderland)
- Gebruik waterkansenkaarten (provincies Zeeland, Friesland, Gelderland)

Droogte/(zoet)watertekort

De plannen richten zich met name op droogte en watertekorten in relatie tot landbouw, natuur en drinkwatervoorziening. Stedelijk groen en waterkwaliteit worden niet of nauwelijks geagendeerd. Aan de thema's wordt invulling gegeven door:

1. Uitvoering NBWa-afspraken:
 - Opstellen (regionale) verdringingsreeksen
 - Toepassen principe vasthouden, bergen, afvoeren
2. Aanvullende strategieën:
 - Stimuleren zelfvoorzienendheid bedrijfsleven, bewustwording (provincie Noord-Holland, provincie Noord-Brabant)
 - Koppeling bijzondere woon- en werkmilieus, door de vergroting van het stedelijk uitloopgebied en bestrijding van de verdroging in het omliggende landelijk gebied (provincie Noord-Brabant)
3. Onderzoek uitvoeren:
 - Zoetwatervoorziening, wateraanvoer (provincies: NH, ZH, ZL, FL, DR, GR, FL)
 - Effecten op de waterkwaliteit (provincie Noord-Holland)
 - Zoetwatertekort en duurzame greenports (pilotprojecten ontwikkeling gesloten waterkringloopsystemen) (provincie Zuid-Holland)

Hittestress

Hittestress is in de meeste provinciale plannen geen thema, maar is in enkele plannen wel nader uitgewerkt:

1. Klimaatbestendig bouwen
 - Ontwikkeling kwaliteitseisen of richtlijnen met inspirerende voorbeelden en pilots op het gebied van hittestress in bestaande stedelijke gebieden (provincie Groningen)
 - Pilot klimaatbestendig bouwen (provincie Overijssel)
2. Brede, gebiedsgerichte aanpak
 - Koppeling inrichting t.b.v. hittebestendigheid aan sociale cohesie, waterhuishouding, etc – ontwikkeling van 'koelteparken' (provincie Gelderland)

Bodemdaling

Dit thema is alleen nader uitgewerkt in de plannen van de provincie Zuid-Holland in relatie tot het onderwerp nieuwbouw en herstructurering. Nog in de verkennende fase.

"Op basis van de analyse aangaande de processen van bodemdaling wordt, samen met de belanghebbenden (dit kunnen zijn: gemeenten, waterschappen, drinkwatermaatschappijen, agrariërs, (industriële) onttrekkers) een verkenning gedaan naar integrale oplossingen om het proces van bodemdaling te vertragen. Aan de hand van de verkenning van oplossingsrichtingen stelt de provincie haar beleid op."

Kwel, verzilting en biodiversiteit

Deze thema's hebben in de plannen niet of nauwelijks uitwerking gekregen voor de stedelijke omgeving.

3.5 Conclusies

1. Toekomst-/klimaatbestendigheid wordt in recente provinciale plannen wel geagendeerd maar is nog weinig concreet uitgewerkt.
2. De thema's van het deelprogramma N&H worden, met uitzondering van overstromingsrisico's en wateroverlast, niet nader uitgewerkt in de plannen in de context van de stedelijke omgeving.
3. Voor de thema's die nader zijn uitgewerkt in de context van toekomst-/klimaatbestendigheid en stedelijke ontwikkeling zijn (buitenom de NBWa- afspraken) fragmentarisch oplossingsrichtingen en ideeën uitgewerkt.
4. De provincies zetten in de plannen m.b.t. de thema's uit het deelprogramma N&H voor de komende jaren overwegend in op nader onderzoek en beleidsontwikkeling. Mede vanwege de onzekerheden die nog worden geconstateerd rond dit onderwerp en in afwachting van de nationale (afwegings-) kaders.

4 GEMEENTELIJKE STRUCTUURVISIES

4.1 Achtergrondschets

Gemeentelijke structuurvisies bevatten een brede visie op de toekomst van de gemeente en vormen het kader van alle ruimtelijke ontwikkelingen. Alle ruimtelijke aspecten van vele verschillende beleidsterreinen komen samen in de structuurvisie. Gemeentelijke structuurvisies hebben een strategisch karakter.

Een structuurvisie moet ook een uitvoeringparagraaf bevatten. Hierin staat op welke manier de ambities worden gerealiseerd. De gemeentelijke structuurvisie heeft geen directe bindende werking voor burgers. Het is wel kaderstellend voor bestemmingsplannen.

In bijlage 1 zijn de gemeentelijke structuurvisies opgenomen die zijn geanalyseerd.

4.2 Uitwerking thema's N&H en formulering van strategieën

Water in gemeentelijke structuurvisies

Water is vaak als onderdeel van structuurvisies opgenomen, omdat deze plannen vaak ontwikkeld zijn vanuit de lagenbenadering, waarbij het watersysteem één van de lagen is. Op basis van de lagenbenadering krijgt water een plek in de afweging bij het zoeken naar geschikte locaties voor bepaalde functies.

Agendering thema's N&H

De nadruk bij de gemeentelijke structuurvisies ligt op de beleving van water en de recreatieve waarde, niet zozeer op de 'waterbelangen'. De thema's wateroverlast en waterberging zijn (als gevolg van NBW-afspraken) wel vaak terug te vinden in de onderzochte plannen.

Veel structuurvisies leggen een relatie tussen klimaatverandering en (toenemende) wateroverlast in het stedelijk gebied. Klimaatverandering wordt benoemd als achterliggend argument voor de aanpak van de wateropgave. De aanpak krijgt grotendeels vorm door de 'bestaande inzet te intensiveren' (lees: uitvoering NBWa-afspraken).

De overige thema's uit het deelprogramma N&H komen nauwelijks voor in de onderzochte structuurvisies (uitzondering daarop is Rijnenburg).

Uitwerking van de thema's/strategieën

Gemeenten zetten met name in op ruimtelijke strategieën voor de oplossing van de wateropgave, waarbij veelal een koppeling wordt gelegd met versterking van de groen-blauwe dooradering van de stedelijke omgeving (o.a. Delft, Groningen, Leiden).

Voor het overige zetten gemeenten met de structuurvisies voor wat betreft toekomst/klimaatbestendigheid met name in op mitigerende maatregelen (duurzame energie).

Gemeenten die 'voorop lopen'

- Utrecht; klimaatbestendigheid is bij de structuurvisie Rijnenburg (nieuwbouwlocatie 7000 woningen) als uitgangspunt gehanteerd
- Nijmegen; ontwikkeling van watersensitief naar klimaatsensitief
- Delft; ambitie om zich te ontwikkelen tot klimaatadaptieve stad

4.3 Conclusies

De gemeentelijke structuurvisies bevatten niet of nauwelijks strategieën voor een toekomstbestendige ruimtelijke inrichting op de lange termijn m.b.t. de thema's van het deelprogramma N&H. Omdat de gemeentelijke structuurvisies het gemeentelijke strategische plan betreffen, kan geconcludeerd worden dat op gemeentelijk niveau de toekomstgerichtheid op N&H thema's in de volle breedte vooralsnog ontbreekt².

² Op basis van een quickscan bij elf G32 gemeenten is onderzocht op welke wijze het waterbeleid is georganiseerd bij gemeenten en wat dat betekent voor de mate waarin strategieën geformuleerd worden voor de toekomstige opgaven van waterveiligheid en wateroverlast. Zie het rapport: 'Quickscan organisatie waterbeleid gemeenten. Analyse aanpak wateroverlast en overstromingsrisico's', (2011, DHV).

5 WATERBEHEERSPLANNEN

5.1 Achtergrondschets

Waterschappen hebben een uitvoerende taak met betrekking tot de uitvoering van het waterbeheer en de zorg voor voldoende water van een goede kwaliteit. De waterbeheersplannen bieden de kaders voor de uitvoering van het waterbeheer door de waterschappen met een tijdshorizon van veelal 5 jaar .

5.2 Uitwerking thema's N&H en formulering van strategieën

Alle waterschappen zetten met de waterbeheersplannen in op uitvoering van de NBWa afspraken (volgens de daarin gehanteerde klimaatscenario's). De focus ligt vooral op de stedelijke wateropgave (thema wateroverlast uit het deelprogramma N&H). De (stedelijke) waterplannen vormen daarbij veelal de basis. De planhorizon is overwegend gericht op uitvoering van de maatregelen uiterlijk 2015.

Veel waterschappen (met name in laag Nederland) hebben klimaatverandering als belangrijk thema benoemd, maar er is geen sprake van een concreet aanvullende strategie voor de langere termijn.

Waterschappen die 'voorop lopen'

- Hoogheemraadschap van Delfland: heeft een klimaatstrategie opgesteld, zowel m.b.t. mitigatie (duurzaam ondernemen) als adaptatie (in samenwerking met gebiedspartners, uitgaande van een risicobenadering).
- Waterschap Stichtse Rijnlanden: aanpak klimaatatelier Rijnenburg – een voorbeeldproject en mogelijk interessant voor andere locaties (zie ook structuurvisie Rijnenburg, provincie Utrecht)

5.3 Conclusie

Waterbeheersplannen zijn in principe niet het instrument om strategieën voor de ruimtelijke inrichting voor de lange termijn in vast te leggen. Waterbeheersplannen zijn wel het instrument om uiteindelijk de implementatie (voor het deel van de waterbeheerder) van strategieën in vast te leggen.

6 COLOFON

Opdrachtgever	: Ministerie van Infrastructuur en Milieu
Project	: Inventarisatie strategieën thema's deelprogramma N&H
Dossier	: BA3209-101-100
Omvang rapport	: 15 pagina's
Auteur	: Ronald van Ark
Bijdrage	: Coen Geerdes, Noor Bouwens
Projectleider	: Ronald van Ark
Projectmanager	: Janine Leeuwis
Datum	: 12 april 2011

DHV B.V.

Consultancy

Laan 1914 nr. 35

3818 EX Amersfoort

Postbus 1132

3800 BC Amersfoort

T (033) 468 20 00

F (033) 468 28 01

E info@dhv.com

www.dhv.com

BIJLAGE 1 PLANNEN TEN BEHOEVE VAN DE LANDSBREDE QUICKSCAN

Provinciale plannen

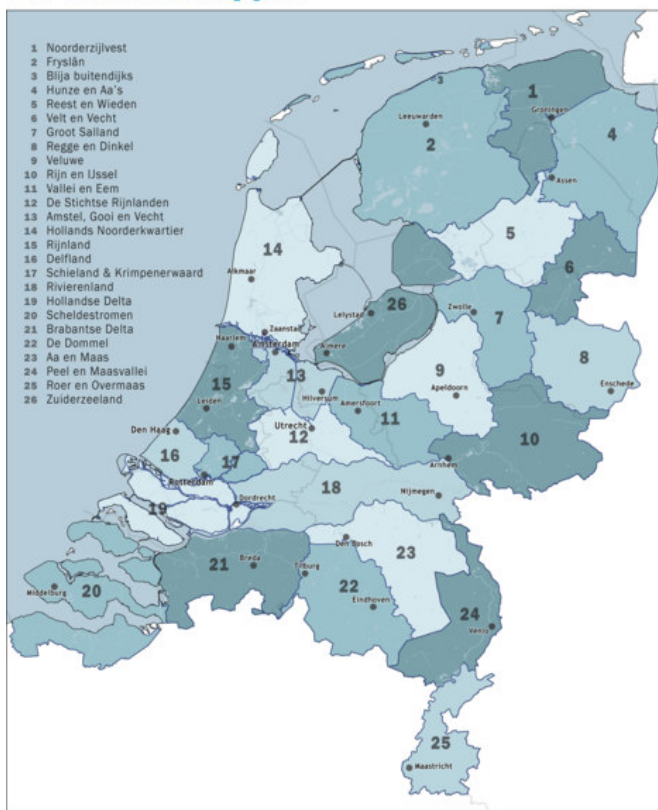
Provincie	Plan	Omgevingsplan	Na 2009
Provincie Noord-Holland	Structuurvisie Noord-Holland 2040 (juni 2010)		
	Verordening (juni 2010)		
	Waterplan 2010-2015 Provincie Noord-Holland		
Provincie Zuid-Holland	Visie op Zuid-Holland structuurvisie (vastgesteld) 02-07-2010		
	Visie op Zuid-Holland - Uitvoeringsagenda structuurvisie (vastgesteld) 02-07-2010		
	Visie op Zuid-Holland - Verordening Ruimte provinciale verordening (vastgesteld) 02-07-2010		
	Visie op Zuid-Holland - 1e herziening structuurvisie (ontwerp) 05-10-2010		
	Visie op Zuid-Holland - Verordening Ruimte, 1e herziening provinciale verordening (ontwerp) 05-10-2010		
Provincie Zeeland	Omgevingsplan 2006-2012		
	Planherziening Zeeland: Europese Kaderrichtlijn Water 2010-2015		
	Provinciale Ruimtelijke verordening Zeeland		
Provincie Flevoland	Omgevingsplan Flevoland 2006		
	Verordening voor de fysieke leefomgeving		
Provincie Utrecht	Structuurvisie 2005 - 2015		
	Provinciale Ruimtelijke Verordening (2009)		
	Provinciaal Waterplan 2010 - 2015		
Provincie Noord-Brabant	Structuurvisie ruimtelijke ordening, (januari 2011)		
	Verordening Ruimte (2010)		
	Provinciaal Waterplan 2010 tot 2015		
	Verordening water Noord-Brabant (2009)		
Provincie Friesland	Streekplan Fryslan 2007 (2006)		
	Waterhuishoudingsplan 2010 - 2015		
	Verordening Romte (2010)		
Provincie Groningen	Provinciaal Omgevingsplan Groningen 2009-2013 (2009)		
	Omgevingsverordening provincie Groningen 2009		
Provincie Drenthe	Omgevingsvisie Drenthe (2010)		
	Verordening ruimtelijk omgevingsbeleid (2010 of 2011)		
Provincie Overijssel	Omgevingsvisie met waterbijlage (2009)		
	Omgevingsverordening (2009)		
Provincie Gelderland	Streekplan Gelderland 2005		
	Ruimtelijke Verordening Gelderland (2010)		
	Waterplan Gelderland 2010-2015		
	Waterverordening provincie Gelderland (2009)		
	Gelders Klimaatprogramma 2008 – 2011 (2007)		
Provincie Limburg	Provinciaal Omgevingsplan Limburg 2006		
	Verordening waterhuishouding Limburg (laatste wijziging dec. 2007)		

Waterbeheerplannen

De waterbeheerplannen van alle waterschappen worden geanalyseerd. In onderstaande lijst zijn de waterschappen weergegeven én hun ligging binnen de provincies. Een groot aantal waterschappen ligt in meerdere provincies.

1. Waterschap Noorderzijlvest (Groningen, Friesland en Drenthe)
2. Wetterskip Fryslân (Friesland en Groningen)
3. Waterschap Blija Buitendijks (Friesland)
4. Waterschap Hunze en Aa's (Groningen en Drenthe)
5. Waterschap Reest en Wieden (Drenthe en Overijssel)
6. Waterschap Velt en Vecht (Drenthe en Overijssel)
7. Waterschap Groot Salland (Overijssel)
8. Waterschap Regge en Dinkel (Overijssel)
9. Waterschap Veluwe (Gelderland)
10. Waterschap Rijn en IJssel (Gelderland en Overijssel)
11. Waterschap Vallei en Eem (Utrecht en Gelderland)
12. Hoogheemraadschap De Stichtse Rijnlanden (Utrecht en Zuid-Holland)
13. Hoogheemraadschap Amstel, Gooi en Vecht (Noord-Holland, Utrecht en Zuid-Holland)
14. Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier (Noord-Holland)
15. Hoogheemraadschap van Rijnland (Zuid-Holland en Noord-Holland)
16. Hoogheemraadschap van Delfland (Zuid-Holland)
17. Hoogheemraadschap van Schieland en de Krimpenerwaard (Zuid-Holland)
18. Waterschap Rivierenland (Gelderland, Zuid-Holland, Noord-Brabant en Utrecht)
19. Waterschap Hollandse Delta (Zuid-Holland)
20. Waterschap Scheldestromen (Zeeland)
21. Waterschap Brabantse Delta (Noord-Brabant)
22. Waterschap De Dommel (Noord-Brabant)
23. Waterschap Aa en Maas (Noord-Brabant)
24. Waterschap Peel en Maasvallei (Limburg)
25. Waterschap Roer en Overmaas (Limburg)
26. Waterschap Zuiderzeeland (Flevoland)

26 Waterschappen

Gemeentelijke structuurvisies

In het onderzoek worden 20 gemeentelijke structuurvisies onderzocht. Onze inschatting is dat ca. 10% van de gemeenten op dit moment beschikt over een vastgestelde structuurvisie. Dat betekent dat er ongeveer 30 á 40 structuurvisies zijn, waaruit een selectie gemaakt moet worden.

Als selectiecriteria is gebruik gemaakt van:

- geografische spreiding over de verschillende provincies
- hoog en laag Nederland
- mate van verstedelijking

Laag Nederland/verstedelijkt, o.a.

1. Structuurvisie Delft (2010)
2. Structuurvisie Almere (2009)
3. Structuurvisie Leiden (2009)
4. Structuurvisie Spijkenisse (2009)
5. Structuurvisie Rijnenburg-Utrecht (2009)
6. structuurvisie Dordrecht
7. structuurvisie Amsterdam
8. structuurvisie Heerhugowaard (landelijk?)

Laag Nederland/landelijk, o.a.

9. Structuurvisie Hellevoetsluis (2010)
10. Structuurvisie Bergambacht (2009)
11. Structuurvisie Woerden (2009)
12. Structuurvisie Edam-Volendam

Hoog Nederland/verstedelijkt, o.a.

13. Structuurvisie Nijmegen (2009)
14. Structuurvisie Groningen (2009)
15. structuurvisie Eindhoven
16. structuurvisie Zwolle

Hoog Nederland/landelijk, o.a.

17. Structuurvisie Renkum (2009)
18. Intergemeentelijke structuurvisie Leek-Roden (2009)
19. Structuurvisie Soest (2009)
20. Structuurvisie Barneveld (2009)

BIJLAGE 2 VERDIEPENDE ANALYSE PROVINCIE NOORD- HOLLAND

Provincie Noord-Holland Structuurvisie Noord-Holland 2040	
Sturingsfilosofie	<ol style="list-style-type: none"> 1. De provincie ziet voor zichzelf een belangrijke regisserende rol weggelegd bij het oplossen van regionale ruimtelijke vraagstukken. Derhalve is niet zozeer de vraag aan de orde of de provincie regie gaat voeren maar wel hoe de provincie daaraan concreet gestalte geeft en welke instrumenten zij daartoe inzetten. De provincie maakt daarbij gebruik van de juridisch-ruimtelijke instrumenten die de wet haar biedt om provinciale belangen veilig te stellen. 2. De provincie is bereid bij de uitvoering van het ruimtelijke beleid gemeenten op diverse manieren te faciliteren of ontwikkelingen te stimuleren, teneinde een betere regionale afstemming van lokale ruimtelijke vraagstukken te bereiken.
Provinciale rollen	<p>In het kader van deze sturingsfilosofie onderscheidt de provincie vijf manieren van sturen:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Uitvoerder; ontwikkelingen in eigen hand nemen; 2. Regelgever: regelgeving opstellen over normen; 3. Procesbegeleider: kaders stellen voor afstemming tussen partners en regio's, die vervolgens zelf inhoudelijke afspraken maken; 4. Expert: dataverzameling en visieontwikkeling ten behoeve van ons eigen beleid, maar ook ter inspiratie van anderen; 5. Aanjager: gewenste ontwikkelingen stimuleren.
Klimaatverandering/klimaatbestendig	<p><u>Samenvattend:</u> Het plan bevat een apart hoofdstuk Klimaatbestendigheid. Klimaatbestendigheid is één van de drie hoofdbelangen van de provincie in de Structuurvisie. In de Structuurvisie worden met name een analyse van het probleem en de mogelijke gevolgen voor de provincie geschetst. Op hoog abstractieniveau is aangegeven wat de provincie hierin belangrijk vindt. Voor nadere uitwerkingen wordt verwezen naar de verschillende uitvoeringsprogramma's. Rollen, aanpak en instrumenten in het kader van Klimaatbestendigheid worden ingezet zijn niet benoemd. Voor de verschillende onderwerpen en projecten zoals beschreven in het plan is klimaatbestendigheid een integraal onderdeel. Er is geen directe relatie gelegd naar de sturingsfilosofie en de provinciale rollen.</p> <p><u>Belangrijkste hoofdlijnen:</u> In de periode tot 2040 zullen verdere globalisering en klimaatverandering grote gevolgen hebben voor Noord-Holland. In het kader van klimaatverandering krijgt de provincie te maken met:</p>

DHV B.V.

	<ul style="list-style-type: none"> - een veiligheidsvraagstuk door zeespiegelstijging; - met wateroverlast door hevige regenval; - met verdroging en verzilting in drogere periodes. <p>De provincie benoemd drie hoofdbelangen en twaalf ondergeschikte belangen:</p> <ol style="list-style-type: none"> 1. Ruimtelijke kwaliteit 2. Duurzaam ruimtegebruik 3. Klimaatbestendigheid <ul style="list-style-type: none"> - voldoende bescherming tegen overstromingen en wateroverlast - voldoende en schoon drink-, grond- en oppervlaktewater; - voldoende ruimte voor het opwekken van duurzame energie. <p>De hoofdbelangen worden geborgd en uitgevoerd door instrumenten in te zetten vanuit de twaalf onderliggende provinciale ruimtelijke belangen. Deze worden expliciet genoemd bij de projectomschrijvingen, maar niet direct gekoppeld aan de hoofd- en deelbelangen.</p>
<p>Stedelijk perspectief m.b.t. water</p>	<p><u>Samenvattend:</u></p> <p>In de Structuurvisie wordt niet op één plek expliciet ingegaan op wateraspecten in het stedelijk gebied. Aandachtspunten met betrekking tot water in het stedelijk gebied komen verspreid door het plan terug. Strategieën voor het omgaan met water in het stedelijk gebied worden niet expliciet benoemd. De verschillende thema's uit het programma Nieuwbouw en Herstructurering komen niet in de Structuurvisie terug.</p> <p><u>Belangrijkste hoofdlijnen:</u></p> <p>De provincie streeft naar verdere stedelijke verdichting en helpt gemeenten bij het optimaliseren van het gebruik van het bestaand bebouwd gebied. Nieuwe uitleg moet – op de juiste schaal – zijn gebaseerd op de lagenbenadering en rekening houden met de effecten van klimaatverandering (waaronder de wateropgave), bereikbaarheid, groenopgave, etc.</p> <p>De provincie speelt bij het verknopen van deze opgaven in grote uitleglocaties een sleutelrol met gebiedsontwikkeling en vanuit haar taken als ontwikkelaar van wegen, recreatief groen, waterberging en bereikbaarheid. In gebieden waar diverse grote opgaven op gebied van water, natuur, recreatie, woningbouw etc. samenkomen is de provincie trekken van integrale gebiedsprojecten (Wieringermeer, Horstermeer, Blauwe Hart);</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ De Provincie weegt de effecten van locatiekeuze, ruimtelijke inrichting en indien nodig aanpassing op gebouwniveau bij (nieuwe) ruimtelijke ontwikkelingen mee. ▪ Ruimtelijke functies worden waar nodig aan het veranderende grondwaterpeil en de veranderende waterkwaliteit aangepast. ▪ De Provincie houdt bij nieuwe bouwlocaties en - grondgebruik rekening met de randvoorwaarden vanuit waterveiligheid

DHV B.V.

	<p>(overstromingsrisico) en wateroverlast, functiefacilitering en duurzaam bouwen.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ Primaire keringen: de provincie ziet het belang van een innovatieve aanpak, nieuwe technieken en andere oplossingsrichtingen voor goede landschappelijke inpassing en mogelijke functiecombinaties voor toekomstige dijkversterkingen. De provincie vindt dit belangrijk omdat de beschikbare ruimte beperkt is en andere waarden op en rond de waterkeringen steeds zwaarder wegen bij dijkverbeteringen. De provincie zorgt dat versterkingen van primaire waterkeringen niet onmogelijk worden gemaakt door andere ontwikkelingen. De provincie wenst bij dijkverbeteringen robuustheid en ruimtelijke kwaliteit inclusief de cultuurhistorische, landschappelijke, recreatieve en ecologische waarden van waterkeringen en aangrenzende zones. De provincie geeft de voorkeur aan zachte, zandige oplossingen voor de versterking van de kust, in combinatie met natuurverbetering.
<p>Provincie Noord-Holland Waterplan 2010 - 2015</p>	
Sturingsfilosofie	<p>De uitgangspunten van onze nieuwe rol zijn de nieuwe sturingsfilosofie van de Structuurvisie, het Nationaal Bestuursakkoord Water-Actueel, de IPO-Unie notitie 'Afstemming van taken in het regionaal waterbeheer', de nieuwe Waterwet en Wet ruimtelijke ordening.</p> <ul style="list-style-type: none"> ▪ centraal wat moet, decentraal wat kan; ▪ accent verschuift van 'achteraf goedkeuren' naar 'vooraf duidelijkheid geven' over de waterbelangen. ▪ waterbeheertaken van provincie en waterschappen zijn cyclisch afgestemd.
Provinciale rollen	<p>In het licht van de sturingsfilosofie zet de provincie in op de volgende rollen:</p> <ul style="list-style-type: none"> - kaderstellend - toezichhoudend - facilitator - partnerschap - uitvoerder - monitoring <p>Gezien de uitgangspunten van de Waterwet past ons een rol die uitgaat van bestuurlijke samenwerking en inzet van proactieve sturingsinstrumenten, daar waar dat moet. Wij nemen de regie waar dat moet. Bovendien stimuleren en faciliteren wij de waterbeheerders waar dat kan. De nadruk blijft op de zachtere instrumenten liggen. We hechten veel waarde aan goed overleg met waterbeheerders en gemeenten. De 'harde' instrumenten (aankwijzing, vernietigingsbevoegdheid) zetten we in als provinciale belangen en/of strategische doelen in het geding zijn.</p>
Klimaatverandering/	<u>Samenvattend:</u>

klimaatbestendig	<p>In het Waterplan is een hoofdstuk klimaatbestendig waterbeheer opgenomen. Daarin wordt op hoofdlijnen een analyse gegeven van de gevolgen van klimaatverandering en is aangegeven hoe de provincie de klimaatbestendigheid van het watersysteem in grote lijnen samen met andere partijen verder wil versterken. Vervolgens is de klimaatbestendigheid als onderdeel van de verschillende thema's beschreven (beschermen, benutten en beleven, beheren, bijzondere gebieden). Aangegeven is wat klimaatbestendigheid voor deze thema's betekent. Op onderdelen wordt daarbij een link gemaakt naar het stedelijk gebied. Strategieën voor de thema's van het programma Nieuwbouw & Herstructurering worden niet expliciet benoemd.</p> <p><u>Belangrijkste hoofdlijnen:</u> Beleidsuitgangspunten:</p> <ol style="list-style-type: none">1. Klimaatbestendig waterbeheer:2. Water medesturend in de ruimte:3. Centraal wat moet, decentraal wat kan4. Gebiedsgerichte en resultaat gerichte benadering <p>Bij het bepalen van de klimaat bestendigheid maken wij zoveel mogelijk gebruik van de inzichten uit de nieuwste KNMI 06-scenario's voor 2050 en 2100 en de onzekerheden die in deze scenario's besloten zijn.</p> <p>Door klimaatverandering zal het aantal warme, zomerse en tropische dagen toenemen. Hierdoor komen er dus meer dagen die geschikt zijn voor recreatie aan de kust en komen meer toeristen naar Nederland om te genieten van het strand. We spelen actief in op deze kans door voor de zandige versterking van de Noordzeekust 13 miljoen euro te reserveren voor het veiliger en aantrekkelijker maken van de Noord-Hollandse kust en om de badplaatsen een kwaliteitsimpuls te geven.</p> <p>Door te ontwerpen met water kunnen we onze wateropgave (waterberging, bescherming en waterkwaliteit) combineren met de versterking van het Noord-Hollandse cultuurlandschap en de waterrecreatie. Ook de aanleg van groengebieden in de stad (tegengaan hitte-eiland effect) biedt kansen voor recreatie en levert een bijdrage aan een klimaatbestendige inrichting.</p> <p>Te onderzoeken en inventariseren hoe we het stedelijk water klimaatbestendiger kunnen maken. We accepteren geen wateroverlast. We willen problemen helder in kaart brengen, oplossingen niet alleen zoeken in reductie van de kans op wateroverlast, maar ook in reductie van gevolgen. We willen draagvlak creëren voor investeringen door het economiseren van klimaatbestendigheid.</p> <p>Het gebied rond Amsterdam staat onder druk door zeespiegelstijging, neerslagpieken en verzilting. Dit kan in combinatie met de sterke</p>
------------------	--

DHV B.V.

	<p>intensivering van de verstedelijking leiden tot meer wateroverlast en een toename van overstromingsrisico's. Klimaatbestendigheid moet in de Metropoolregio Amsterdam een leidend principe worden bij de locatiekeuze en de inrichting van stedelijke en landelijke functies. In de huidige plannen voor de ontwikkeling van dit gebied is dit nog onvoldoende uitgewerkt. Ruimtelijk gaat het daarbij op regionaal niveau om de wateropgaven: waterveiligheid verhogen, waterberging vergroten, watertekort opheffen, waterkwaliteit verbeteren en anticiperen op de lange termijn verwachtingen daarover.</p> <p>Het toenemende overstromingsrisico heeft niet alleen consequenties voor buitendijkse bouwlocaties (IJmeer) en de laaggelegen stedelijke gebieden (bijvoorbeeld Haarlemmermeer, Bijlmermeer en Watergraafsmeer), maar ook voor verstedelijkingslocaties in gebieden met een minder hoog beschermingsniveau. Aandachtsgebieden zijn steden in droogmakerijen als de Haarlemmermeer. Bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen zoals het Wieringerrandmeer en stedelijke ontwikkeling in de Bloemendalerpolder moeten we zorgen dat de wateropgave niet toeneemt. Op plekken waar er een grote wateropgave is voeren wij de regie voor het oplossen hiervan, zoals bijv. in de Oostelijke Vechtplassen en Horstermeerpolder.</p> <p>De kans op wateroverlast is klein doordat het water de ruimte heeft gekregen, de stad klimaatbestendig is ingericht en het watersysteem in staat is de neerslagpieken te verwerken. Is in een extreme situatie ingrijpen toch noodzakelijk om de boezem te ontlasten, dan is het noodoverloopgebied zo ingericht dat de schade beperkt blijft tot een maatschappelijk aanvaardbaar niveau. Daarvoor is dan een schaderegeling met de inwoners getroffen.</p>
Stedelijk perspectief m.b.t. water	<p><u>Samenvattend:</u> Er is een paragraaf stedelijk waterbeheer opgenomen. Daarin wordt een analyse gegeven van de problemen mede vanuit het perspectief van klimaatverandering. Vervolgens zijn doelen voor 2040 benoemd en is aangegeven wat de provincie tot 2015 doet (en welke instrumenten zij inzet) en wat zij verwacht van andere partijen – Rijk, gemeenten en waterschappen.</p> <p><u>Belangrijkste hoofdlijnen:</u> We willen goed omgaan met de onzekerheden van de klimaatverandering in de besluitvorming over het stedelijk water. Daarbij is samenwerking hét instrument.</p> <p><i>Doelen voor de lange termijn (2040)</i></p> <ul style="list-style-type: none">▪ Alle steden zijn robuust en klimaatbestendig ingericht, waardoor er geen structurele wateroverlast of wateronderlast (droogstand) is in stedelijk gebied.

DHV B.V.

	<p><i>Wat doet de provincie tot en met 2015? Welke instrumenten zet de provincie in?</i></p> <ul style="list-style-type: none">▪ Wij beschermen het bovenlokaal belang bij goed stedelijk waterbeheer (afval-, hemel-, grond- en oppervlaktewater). We stimuleren het gezamenlijk aanpakken van taken en verantwoordelijkheden tussen gemeente en waterschap, leidend tot bestuursakkoorden. We bemiddelen bij afstemming tussen waterschap en gemeenten. We bewaken namens de spelers het verloop van de samenwerking tussen gemeenten en waterschappen bij het opstellen van het gemeentelijk rioleringsplan (GRP).▪ Wij toetsen het concept-GRP aan Rijks-, provinciaal- en waterschapsbeleid. Indien geen rekening is gehouden met dit beleid of geen overleg is gevoerd, zullen we -na overleg- onze aanwijzingsbevoegdheid gebruiken. Dan geven wij aan op welke punten de gemeente het GRP moet wijzigen.▪ Wij toetsen het waterbeheerplan op doelmatig afval-, hemel-, grond- en oppervlaktewaterbeheer voor het beheergebied.▪ Wij onderzoeken samen met de gemeenten en waterschappen welke cultuurhistorische waarden van stedelijk water behoed en bewaard moeten blijven binnen het stedelijk waterbeheer. We ontwikkelen een cultuurhistorische waardekaart voor stedelijk water met daarin aangegeven de gevoeligheid van de waterhuishouding.▪ Wij onderzoeken en inventariseren hoe we het stedelijk water klimaatbestendiger kunnen maken.▪ We accepteren geen wateroverlast. We willen problemen helder in kaart brengen, oplossingen niet alleen zoeken in reductie van de kans op wateroverlast maar ook in reductie van gevolgen van wateroverlast. We willen draagvlak voor investeringen creëren door het economiseren van klimaatbestendigheid.▪ Wij voeren acties uit die voortvloeien uit het Actieprogramma 'Uitwerking convenant Samenwerking waterketen Noord-Holland' en we bewaken de voortgang van de uitvoering van het Actieprogramma.▪ Samenwerking in de waterketen tussen en binnen waterketensectoren is vanzelfsprekend, de faciliterende en stimulerende rol van de provincie in de waterketen is in 2015 niet meer nodig.
--	--

BIJLAGE 3 INVENTARISATIE VAN STRATEGIEËN

Provinciale rollen	Strategieën	Klimaat- verandering	Overstroming	Wateroverlast	Kwel	Verziltig	Droogte	Hittestress	Bodemdaling	Biodiversiteit
Kader- stellend	Zorgen dat versterkingen van primaire keringen niet onmogelijk worden gemaakt door andere ontwikkelingen. (Buiten de bebouwde kom reserveren van een strook van 100 meter binnendijks en die vrijwaren van nieuwe functies (verstedelijking, nieuwe vestiging van bedrijven en woningen) die een eventueel versterken/verleggen van de dijken bemoeilijken. Buitendijks geldt de beleidslijn 'Ruimte voor de rivier'. Langs de primaire waterkeringen een vrijwaringszone van 175 meter buitendijks en 100 meter binnendijks).									
	Bij dijkverbeteringen uitgaan van robuustheid en ruimtelijke kwaliteit incl. cultuurhistorische, landschappelijke, recreatieve en ecologische waarden van waterkeringen in aangrenzende zones (functiecombinaties).									
	Het strategisch en operationeel grondwaterbeleid van de provincie is in het Grondwaterplan 2008-2013 neergelegd. De provincie stelt met haar strategisch grondwaterbeleid de kaders vast voor de uitvoering van het grondwaterbeheer door de waterschappen.									
	Wij hebben de normen voor wateroverlast in de Waterverordening vastgelegd en deze variëren per landgebruikfunctie. Voor sommige gebieden zijn specifieke normen afgesproken. In de provinciale Leidraad toetsing regionale watersystemen met betrekking tot wateroverlast (provincie Utrecht 2004) zijn door de provincie de kaders voor de toetsing vastgelegd.									
	In 2010 komt de provincie met een handreiking voor het meenemen van overstromingsrisico's bij het realiseren van kwetsbare en vitale objecten (zoals vluchtwegen, elektriciteitscentrales, ziekenhuizen en drinkwaterzuiveringen), grootschalige woonwijken en grootschalige bedrijventerreinen.									
	Streven naar het waar mogelijk afkoppelen bij nieuwbouw en stadsvernieuwing en naar maximaal afkoppelen bij rioolvervang of herinrichting in bestaande wijken, tenzij grondslag of inrichting het niet toelaat.									
	Een voor bebouwing en infrastructuur gewenste grondwaterstand om zakkig te voorkomen en droge voeten te houden (GGOR).									
	Door een goed doordachte locatiekeuze en inrichting kunnen de gevolgen van een									

DHV B.V.

<p>overstroming aanzienlijk beperkt worden. In ruimtelijke plannen waar het realiseren van kwetsbare en vitale objecten en grootschalige woonwijken en grootschalige bedrijventerreinen aan de orde is, moet overstromingsgevaar zwaarwegend worden meegewogen in de waterparagraaf.</p>									
<p>De wateropgave wordt tegelijk met de stedelijke ontwikkeling gerealiseerd. De financiering van de benodigde voorzieningen moet worden meegenomen in de planexploitatie.</p>									
<p>Bij het realiseren van het nieuwe recreatieve groen in de stad worden zo veel mogelijk koppelingen gelegd met waterberging en natuur.</p>									
<p>Voor de toegestane verstedelijking in het veenweidegebied wordt het steeds belangrijker in de wijze van ontwerpen en bouwen in te spelen op verhoging van het grondwaterpeil. Er geldt een inspanningsverplichting voor gemeenten om duurzaam stedelijk waterbeheer zoveel mogelijk te integreren in de ruimtelijke plannen.</p>									
<p>Duurzaam waterbeheer moet een rol spelen bij de locatiekeuze en inrichting van stedelijke uitbreidingen en van herinrichtingen van bestaand stedelijk gebied. Zo veel mogelijk meervoudig ruimtegebruik staat hierbij voorop</p>									
<p>Om watertekorten te voorkomen moet het water langer worden vastgehouden volgens het principe vasthouden-bergen-afvoeren. Vasthouden is mogelijk door het oppervlak open water te vergroten en door meer peilvariaties toe te staan (flexibel peilbeheer). In tweede instantie kan geprobeerd worden het winteroverschot aan water niet af te voeren maar op te slaan en in de zomer te gebruiken (seizoensberging). Pas als laatste optie mogen andere bronnen worden aangewend (zoals het IJsselmeer).</p>									
<p>Via vergunningverlening ervoor zorgen dat grondwater niet verzilt door grondwateronttrekkingen</p>									
<p>Bij nieuwe bouwlocaties en –grondgebruik rekening houden met randvoorwaarden vanuit waterveiligheid (overstromingsrisico's) en wateroverlast, functiefacilitering en duurzaam bouwen.</p>									
<p>Lagenbenadering bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen. De ruimtelijke opgaven van de provincie zijn leidend voor peilbeleid en -beheer dat waterschappen ontwikkelen. Bij nieuwe ruimtelijke ontwikkelingen zal de locatiekeuze (mede) worden gebaseerd op de lagenbenadering. De provincie verwacht van de waterschappen dat zij ten behoeve van ruimtelijke ordeningstrajecten bepalen welke gebieden in welke mate geschikt zijn (te maken) voor bepaalde vormen van grondgebruik, gezien vanuit de karakteristieken van het watersysteem. Bij locatiekeuzes zal de provincie hiermee rekening houden.</p>									
<p>Bij ruimtelijke ontwikkelingen in buitendijkse gebieden is het uitgangspunt voor ontwerp dat het risico van overstromingen (kansen en gevolgen) wordt geminimaliseerd (watersensitieve planologie). Bij ruimtelijke ontwikkelingen in kwetsbare binnendijkse gebieden is het uitgangspunt voor ontwerp dat het risico van overstromingen (kansen en gevolgen) wordt geminimaliseerd (watersensitieve planologie).</p>									

DHV B.V.

	Met name in de verziltingsgevoelige gebieden zijn in beginsel geen functies of uitbreidingen toegestaan waarbij de vraag naar zoet water toeneemt. Dit tenzij deze functies hun eigen zoetwatervoorziening regelen en hun zelfvoorzienendheid vergroten.												
	Duurzame Greenports:Nieuwe glastuinbouw-, boom- of bollenteeltlocaties worden alleen gesitueerd in gebieden waar voldoende zoet water beschikbaar is en/of voldoende mogelijkheden bestaan voor de benodigde regenwateropslag en waterinfrastructuur.												
	Een klimaatbestendige verstedelijkingsstrategie. De balans tussen vraag en aanbod van woonmilieus vraagt om een verschuiving in het aanbod van plannen naar meer 'centrum stedelijk wonen' en in beperkte mate meer 'landelijk wonen'. Vanaf 2010 wordt er veel meer binnenstedelijk gebouwd in de Zuidvleugel. Het streven van de partners in de Zuidvleugel is 80% binnenstedelijk en 20% erbuiten. Bij onverhoopte vertraging of afstel van binnenstedelijke projecten, vangen andere binnenstedelijke projecten dit op. De ambitie van de provincie Zuid-Holland is om deze binnenstedelijke verdichting op een klimaatbestendige wijze vorm te geven.												
	Beleidskader buitendijks ontwikkelen rivieren Zuid-Holland. De provincie is regisseur van het beleidsproces voor buitendijks gebied en werkt hierin samen met onder meer het Rijk, de gemeenten, de waterschappen en het Havenbedrijf Rotterdam NV. Enerzijds stelt de provincie regels voor locaties met hoge risico's, anderzijds werkt zij met de partners aan een handreiking voor buitendijkse ontwikkelingen.												
Onderzoekend	Bepalen klimaatbestendigheid o.b.v. inzichten uit nieuwste KNMI 06-scenario's voor 2050 en 2100.												
	Door de stijgende zeespiegel dringt het zoute water dieper het land in. In de streekplanperiode wordt onderzocht of de aanleg van zoetwaterreservoirs of aanvoerroutes van zoet water in onze provincie nodig zijn om verzilting te bestrijden.												
	Ontwikkelen klimaatatlas om ruimtelijke gevolgen klimaatverandering te kunnen bepalen (onderlegger voor klimaatbestendige plannen en visies).												
	Problemen helder in kaart brengen, oplossingen niet alleen zoeken in reductie van de kans op wateroverlast, maar ook in reductie van gevolgen.												
	Ontwikkelen cultuurhistorische waardekaart voor stedelijk water met daarin aangegeven de gevoeligheid van de waterhuishouding.												
	Risicozonering diepgelegen gebied binnendijks In 2011-2012 zal de provincie ook voor kwetsbaar binnendijks gebied een beleidskader opstellen, waarin zij analoog aan het buitendijkse gebied afspraken maakt over het minimaliseren van risico's. Er zal een nadere afbakening plaatsvinden naar risicozones en het daar geldende waterveiligheidsbeleid. Risicozonering mag echter niet leiden tot 'op slot gaan' van gebieden. Van belang is dat in de ruimtelijke inrichting een duidelijke afweging wordt gemaakt met waterveiligheid.												
	Door het starten van een programma 'Regionale uitwerking waterveiligheid op langere termijn' willen we de regionale opgave voor de lange termijn (dus na uitvoering van												

DHV B.V.

	maatregelen om aan de huidige veiligheidsnormen te voldoen) helder in beeld brengen, zodat we tijdig kunnen starten met de maatregelen die in 2050 noodzakelijk zijn om aan de veiligheidsnormen te voldoen.										
	Klimaatverandering en de verdergaande verstedelijking kunnen leiden tot overstromingen, hittestress en gezondheidsrisico's. Via goede ruimtelijke inrichting, waterbeheer en gezondheidszorg moet worden ingespeeld op de klimaatverandering. Wij willen samen met een gemeente een pilot 'klimaatbestendig bouwen' starten waarbij we rekening houden met water, hitte en energie.										
Stimulerend /faciliterend	Stimuleren landbouw en bedrijfsleven in zelfvoorzienend worden in hun eigen waterbehoefte										
	Aanleg van groengebieden in de stad (tegengaan hitte-eiland effect) biedt kansen voor recreatie en levert een bijdrage aan een klimaatbestendige inrichting.										
	Draagvlak creëren voor investeringen voor het tegengaan van wateroverlast door het economiseren van klimaatbestendigheid.										
	Netwerk van groenblauwe speelplekken en groene zones i.h.k.v. een hittebestendige stad (aanleg koelteparken in de stad).										
	Communicatie en bewustwording dat beschikbaarheid van zoet water op de (middel)lange termijn niet vanzelfsprekend zal kunnen zijn										
Procesbegeleider	Bewaken verloop samenwerking tussen gemeenten en waterschappen bij opstellen GRP en toetsen GRP (eventueel inzetten aanwijzingsbevoegdheid).										
	De provincie is actief betrokken bij het opstellen van GRP's door deel te nemen aan het vooroverleg en door de verbrede GRP's te beoordelen. Een goede afstemming tussen waterschap en gemeente vinden wij belangrijk. Indien discussiepunten in het GRP blijven bestaan, zullen we deze signaleren en bestuurlijk bespreken. In het uiterste geval zullen we gebruikmaken van onze aanwijsbevoegdheid.										
Uitvoerder	In ons waterbeleid werken wij daarom vanuit het concept 'watergedragen landschappen'. Onze inzet daarbij is, dat de doelen in ons waterbeleid worden verbonden aan de kernkwaliteiten en het cultuurhistorisch en aardkundig archief van onze verschillende landschappen. Dit geldt zowel voor veiligheid (dijkversterking, veenkades), als voor kwaliteit en kwantiteit. Daarmee willen wij bewerkstelligen, dat ordeningsprincipes vanuit de watersystemen mede de landschappelijke variatie en kwaliteit bepalen.										
	Ruimtelijke functies worden waar nodig aan het veranderende grondwaterpeil en de veranderende waterkwaliteit aangepast.										
	De provincie wil water meer als vertrekpunt nemen bij nieuwe ruimtelijke afwegingen, zoals ook al blijkt uit de toepassing van de lagenbenadering. Dit betekent dat de locatiekeuze voor functies als verstedelijking, landbouw en natuur en de inrichting van de ruimte daarvoor mede worden gebaseerd op de randvoorwaarden die het watersysteem stelt.										
	Veiliger, aantrekkelijker zandige versterking van de kust en badplaatsen kwaliteitsimpuls geven omdat er meer zomerse dagen komen geschikt voor recreatie aan de kust.										

DHV B.V.